

(/)

🏠 (/) > Sundhed, sygdom (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/sundhed-sygdom>) > Bøger (<http://www.historie-online.dk/boger>)

> Anmeldelser (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5>) > Fra pest til corona

← **Forrige artikel** (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/sundhed-sygdom/med-doeden-paa-arbejde>)

Fra pest til corona

Kategori: Anmeldelser

Visninger: 687

Del artikel: **f** ([https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/sundhed-](https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/sundhed-sygdom/fra-pest-til-corona)

[sygdom/fra-pest-til-corona](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/sundhed-sygdom/fra-pest-til-corona)) **t** (<https://twitter.com/home?status=>. Aktiviteten kan ses på [http://www.historie-](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/sundhed-sygdom/fra-pest-til-corona)

[online.dk/boger/anmeldelser-5-5/sundhed-sygdom/fra-pest-til-corona](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/sundhed-sygdom/fra-pest-til-corona)) **in** ([http://www.linkedin.com/shareArticle?](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/sundhed-sygdom/fra-pest-til-corona&title=)

[mini=true&url=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/sundhed-sygdom/fra-pest-til-corona&title=](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/sundhed-sygdom/fra-pest-til-corona&title=))

Morten Arnika Skydsgaard

Fra pest til corona

Serien 100 danmarkshistorier. Aarhus Universitetsforlag. 100 sider, ill. 100 kr.

Af Poul Ulrich Jensen

En søndag i september 1831 ringede kirkeklokken i landsbyen Kongsted nær Næstved hele ni gange til begravelse. En feberepidemi hærgede store dele af Sjælland og Lolland-Falster og tog på få måneder livet af 9.000. Langt de fleste var bønder, og da de tilhørte den fattige del af befolkningen på landet, gav det ikke anledning til nogen særlig opmærksomhed i datidens aviser eller blandt den sundhedsfaglige elite. Den sjællandske feber stod også helt i skyggen af bekymringerne for, at den koleraepidemi, der lurede i nabolandene, skulle ramme Danmark. Så 1800-tallets mest dødelige sygdom gik stort set i glemmebogen, men den er nu en af de 12 epidemier, der bliver beskrevet i den nyeste udgivelse i Aarhus Universitetsforlags store serie med 100 danmarkshistorier.

Forfatteren Morten Arnika Skydsgaard, der er læge, historiker og museumsinspektør ved Steno Museet i Aarhus, har disponeret bogen på bedste vis, så de tilmålte 100 sider kommer omkring epidemier fra middelalderens spedalskhed og pest til den corona virus, vi oplever i dagens Danmark. Pesten med det maleriske tilnavn den sorte død er ubetinget den største katastrofe, der har ramt Europa. Den kostede fra 1346 til 1353 op mod en tredjedel af befolkningen, der dengang var på 80 millioner, livet og blev frem til det sidste udbrud i 1711 en hyppigt tilbagevendende plage, også i Danmark. Forsøgene i de italienske bystater på at dæmme op for dens hærgen har efterladt nogle begreber, der lever videre i vore dages epidemibekæmpelse. Karantæne efter "quaranta" for tallet 40, der angav det antal dage et skib fra pestramte egne skulle vente, inden det måtte lægge til kaj. Et af de første pesthospitaller var desuden placeret på en ø, "isola", der på dansk blev til isolation af de syge.

Da pesten gradvist forsvandt fra Europa, overtog kopper i 1700-tallet rollen som den farligste epidemiske sygdom. Den skulle imidlertid ikke få lov at rase i flere århundreder, for her fandt den ellers temmelig magtesløse lægevidenskab et våben, vaccination, der skulle vise sig særdeles effektivt. Vel at mærke, hvis man kunne overbevise befolkningen om dens nødvendighed, og det var ikke uden problemer. Almuen var skeptisk, og der florerede fordomme og løse rygter om, at behandlingen ikke virkede. Lægerne plæderede for en tvungen vaccination af alle inden toårsalderen, men statsmagten fandt det for voldsomt et indgreb i privatsfæren. Så måtte man gå andre veje, og løsningen blev, at der fra 1810 skulle vises vaccinationsattest ved skolestart og vielse. Hermed var vejen banet for en udryddelse af kopperne i Danmark.

Til gengæld fandtes der ingen vaccine mod den næste store trussel, der i begyndelsen af 1800-tallet fejede ind over Europa i adskillige bølger. Koleraen havde spredt sig fra Indien, og den hærgede især blandt de socialt lavere klasser, der levede under stærkt uhygiejniske forhold i de store byers slumkvarterer. Det førte i flere lande til sejlivede konspirationsteorier og optøjer, hvor den velhavende overklasse blev beskyldt for at have skabt en epidemi, der kunne tynde ud i den fattige befolkning. Embedsmænd og læger kunne dog aflive de fantasifulde rygter med en mere

jordnær forklaring, for det stod efterhånden klart, at den skæve fordeling af koleraens ofre skyldtes de fattige kvarterers elendige sanitære forhold. Den danske læge Emil Hornemann kaldte København "en meget skiden by" med 80 kilometer åbne rendestene og latriner, der sjældent blev tømt. Dertil kom en stærkt forurennet drikkevandsforsyning. Da en koleraepidemi brød ud i 1853, kostede den da også 4.700 af hovedstadens indbyggere livet, og selv om man ikke kendte kolerabakteriens smitteveje via menneskelig afføring, latriner og forurennet drikkevand, kom der efter denne forskrækkelse gang i etableringen af en bedre vandforsyning og kloakering.

Lægevidenskaben gjorde stadig fremskridt i bekæmpelsen af de store epidemier, især efter at den tyske læge Robert Koch fik identificeret flere af de sygdomsfremkaldende bakterier. En af dem, der dukkede op under den flittige forskers mikroskop, var en særdeles ondartet dræber, der i begyndelsen af 1900-tallet kostede hver syvende dansker livet. Tuberkulosen havde længe været en af de hyppigste dødsårsager, og bekæmpelsen af den blev nu den vigtigste indsats for sundhedsvæsenet. Nationalforeningen til Tuberkulosens Bekæmpelse blev stiftet i 1901, og der kom fokus på kampen mod den farlige bakteries udbredelse via de angrebnes spyt. Det havde hidtil været en acceptabel skik at spytte på fortovet, i ventesale og andre offentlige steder, og i mange hjem var spyttebakken en naturlig del af indboet, men adskillige oplysende kampagner ændrede nu befolkningens forhold til smitte. Sanatorier og hospitaler isolerede de syge, og fra 1930'erne blev tuberkulosestationer oprettet over hele landet til opsporing af nye tilfælde. De foretog den første screening for en folkesygdom, og den målrettede indsats gav sammen med 400.000 vaccinationer resultat, så Danmark i 1940'erne havde verdens laveste tuberkulosedødelighed.

Kampen mod bakterielle epidemier kunne med de nye medicinske fremskridt med vacciner og antibiotika føres stadig mere effektivt, men i 1918 stod man magtesløse overfor en verdensomspændende influenzaepidemi, der kostede flere menneskeliv end den blodige verdenskrig, der havde raset i fire år. I Danmark dukkede den spanske syge op i København i juli, og den aggressive virus bredte sig til hele landet. Det danske sundhedsvæsen kom ud for den mest ekstreme belastning nogensinde, og myndighederne greb først for sent ind med en række restriktioner. Epidemien kostede 15.000 danskere livet, men den var på ingen måde forsidestof i aviserne og blev både her og i udlandet hurtigt til "den glemte epidemi". Der skulle herefter gå 100 år, inden en dødbringende virus igen spredte sig til hele verden. Men denne gang blev truslen mødt med helt andre foranstaltninger. Nedlukning af samfundet i to omgange var danmarkshistoriens største eksperiment, der indtil nu har holdt smitten under kontrol og dødeligheden lavere end i mange andre vestlige lande.

Morten Arnika Skydsgaards fremragende gennemgang af 12 epidemier viser, at den nuværende covid-19 pandemi har mange fælles træk med dem, der siden Middelalderen med jævne mellemrum har ramt Danmark. Forsøgene på at forstå smitteveje og iværksætte foranstaltninger mod deres amokløb har været med til at fylde den "værktøjskasse", der i dag bliver taget i brug, når myndigheder og befolkning står sammen om at bekæmpe den nyeste trussel fra coronavirus. Med denne højst aktuelle og informative udgivelse, der også rummer fine illustrationer, er de 100 danmarkshistorier på fornemste vis nået halvvejs, og bogen kan anbefales på det varmeste.

[Historie-online.dk, den 7. december 2021]